

Donald Woods Winnicott
(1896-1971)

Μερόπη Νάβνου

Δρ Κλινικής Ψυχολογίας

Ψυχαναλυτική Ψυχοθεραπεύτρια Παιδιών, Εφήβων, Ενηλίκων

Τακτικό Μέλος ΕΕΨΨΠΕ, υπ. Μέλος ΕΨΕ

“Είναι χαρά το να κρύβεσαι και καταστrophή το να μη βρεθείς”
D.W.W., 1965

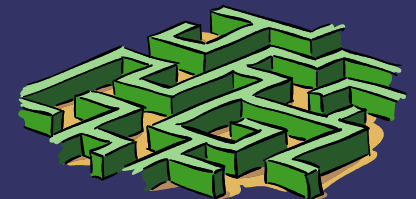

Ιστορικά στοιχεία

- ➔ Ήταν παιδίατρος και από τους πρώτους στρατιωτικούς που εκπαιδεύτηκαν στην ψυχανάλυση στα τέλη του 1920. Ασχολήθηκε κυρίως, με την Παιδοψυχανάλυση, παραμένοντας για πολλά χρόνια ο μόνος άνδρας αναλυτής παιδιών στην Αγγλία.

Ανέπτυξε την ψυχαναλυτική σκέψη προς μία κατεύθυνση διαφορετική από την κλασική φρούδική θεωρία.

- ➔ Εκπαιδεύτηκε στην Ψυχανάλυση στο Λονδίνο και έκανε ανάλυση με τον James Strachey από το 1923. Το 1934 έγινε Ψυχαναλυτής Ενηλίκων και την επόμενη χρονιά Αναλυτής Παιδιών. Το 1935 ξεκινάει ανάλυση με την Κλαϊνική αναλύτρια Joan Riviere. Το 1942 αποβάλλεται από την ομάδα της Klein.

⇒ Τα επόμενα 30 χρόνια, δούλεψε ταυτόχρονα ως παιδίατρος και αναλυτής παιδιών και ενηλίκων. Υπήρξε πρόεδρος της Βρετανικής Ψυχαναλυτικής Εταιρείας. Ήταν γνωστός για την παιδιατρική του κλινική Paddington Green στο Λονδίνο.

⇒ Από το 1945, μετά τις *Controversial Discussions* (Αντιπαραθέσεις), τα έργα του Winnicott εισάγουν μία νέα ψυχαναλυτική προσέγγιση που συνδέεται με την **Independent Tradition** (Ανεξάρτητη Παράδοση) (Kohon, 1989). Ήταν ιδρυτικό μέλος της Μέσης Ομάδας (Middle Group), η οποία αναγνωρίστηκε ως επίσημη ομάδα τη δεκαετία του 60 και πήρε την ονομασία “Ανεξάρτητη” το 1973. Πρόκειται για την ομάδα ψυχαναλυτών που βρισκόταν στο ενδιάμεσο της σύγκρουσης των δύο κυρίαρχων ρευμάτων στην Αγγλία, αυτού της Anna Freud και της Melanie Klein.

Ένα νέο παράδειγμα

Ενώ ο Freud εστίαζε στην ψυχοσεξουαλικότητα και το Οιδιπόδειο Σύμπλεγμα, ο Winnicott εστίασε στην αρχή της ζωής και τα ψυχαναλυτικά κλινικά του ευρήματα φώτισαν τη σημασία του γονικού ρόλου στη διαμόρφωση των αντικειμενοτρόπων σχέσεων. Στον πυρήνα της συνεισφοράς του Winnicott βρίσκεται η **σχέση βρέφους-προσώπου φροντίδας**.

Ο Winnicott έχει επηρεαστεί βαθιά από τις θεωρίες της Melanie Klein, η οποία υπήρξε επόπτριά του και ανέλαβε σε ανάλυση τον γιο της. Άσκησε κριτική στις ιδέες της που τοποθετούν την ύπαρξη του υπερεγώ και την έναρξη της καταθλιπτικής θέσης σε πολύ πρώιμα στάδια της ανάπτυξης και στην αδυναμία της να αναγνωρίσει την καίρια συμμετοχή του περιβάλλοντος. Συμφωνεί με τη θεωρητική διάκριση της σχιζο-παρανοειδούς και της καταθλιπτικής θέσης, αντικαθιστώντας την έννοια της ενοχής από αυτή της **“έγνοιας”** ως απότοκου της καταθλιπτικής θέσης.

Τα **γραπτά** του αποτελούνται από περισσότερα από 600 άρθρα, εργασίες και μελέτες. Η πρώτη του δημοσίευση χρονολογείται το 1931 και αποτελεί ένα εγχειρίδιο απευθυνόμενο σε παιδιάτρους με τίτλο “Clinical Notes on Disorders of Childhood”.

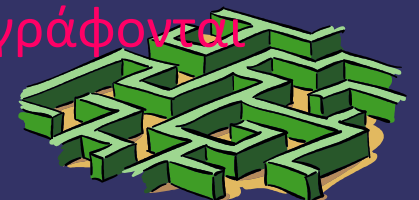

Αναπόφευκτα η ψυχαναλυτική του οπτική διαμορφώθηκε από τη βαθιά του αφοσίωση στις **οικογένειες**, κυρίως δε, τις μητέρες και τα μωρά τους, παράλληλα με την εμπειρία της **προσωπικής του ανάλυσης**. Έγραψε μάλιστα, ότι μονάχα χάρη στην προσωπική του ανάλυση κατάφερε να δει το μωρό ως ανθρώπινο ον (Winnicott, 1984)...δηλαδή, ότι η εμπειρία του να είναι σε ανάλυση οδηγεί τον ασθενή να προσεγγίσει βαθύτερες βρεφικές καταστάσεις του ψυχισμού. Το αναλυτικό πλαίσιο διευκολύνει αυτή τη διαδικασία.

Το έργο του Winnicott αναγνωρίζεται ως μία θεωρητική μήτρα (matrix) με τρεις διακριτές περιόδους, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μία μείζονα θεωρητική κατάκτηση:

- ⇒ *Πρώτη Περίοδος, 1935-1944: το σύστημα περιβάλλοντος-υποκειμένου*
  - ⇒ *Δεύτερη Περίοδος, 1945-1960: Μεταβατικά Φαινόμενα*
  - ⇒ *Τρίτη Περίοδος, 1961-1971: Η χρήση του αντικειμένου*
- (Abram, 2008)

Το έργο του Winnicott θεωρείται από τα πιο επιδραστικά και καταγράφονται 15.642 άρθρα στα οποία γίνεται αναφορά του στο PEP.

Η Ανθρώπινη Φύση: το πλαίσιο αναφοράς του Winnicott

Τα πρώιμα επιστημονικά άρθρα του Winnicott διερευνούν την ανθρώπινη κατάσταση και το τι σημαίνει να είναι κανείς υποκείμενο. Ρωτάει “**τι είναι αυτό που κάνει τη ζωή ν' αξίζει;**” και υποστήριξε ότι η Ψυχανάλυση είναι τόσο μελέτη της ανθρώπινης φύσης όσο και μία θεραπευτική μέθοδος (Winnicott, 1988).

Στον πυρήνα της θεωρητικής του μήτρας βρίσκεται η έννοια της **αίσθησης του εαυτού** που θα μπορούσε να αναπτυχθεί μόνο στο πλαίσιο ενός **διευκολυντικού περιβάλλοντος**, δηλ., της σχέσης γονέα-βρέφους. Ο Winnicott θεωρεί ότι υπάρχει ένα **έμφυτο ή κληρονομημένο δυναμικό** και η **αλληλεπίδρασή** του με το περιβάλλον καθορίζει τη διαμόρφωση του ψυχισμού.

Γύρω από αυτόν τον πυρήνα, κάθε σημαντικό θεωρητικό ανάπτυγμα αποτελεί μία γενική έννοια, η οποία θεμελιώνει την εξέλιξη της σκέψης του.

Το σύστημα περιβάλλον-υποκείμενο

Η συνειδητοποίηση του Winnicott το 1945 που εκφράζεται με τον γνωστό αφορισμό: *“δεν υπάρχει αυτό που λέμε βρέφος”* (*there is no such thing as an infant*), υπογράμμισε το γεγονός ότι δεν είναι δυνατόν να δει κανείς το άτομο χωρίς να υπολογίσει τη βαθιά ψυχική επίδραση που δέχεται από τους γονείς του. Αυτή η παρατήρηση θεμελιώθηκε από τον Freud πάνω στην αναγνώριση της **μεταβίβασης** ως μίας εκδήλωσης ψυχικής μεταφοράς-μεταβίβασης που συνδέεται με την πρώιμη βρεφική ψυχική ιστορία.

Εξαιτίας της εξάρτησής του από το αντικείμενο, το βρέφος αναπτύσσει την αίσθηση εαυτού αναγκαστικά ενσωματωμένη στις συναισθηματικές μεταβιβάσεις των γονέων. Στην αρχή το βρέφος και η μητέρα είναι αξεχώριστα και σταδιακά κάνει την εμφάνισή του το υποκείμενο βρέφος, διαδικασία που επιτρέπεται από μία **“αρκετά καλή μητέρα”** ώστε να ξεπεράσει την αρχική συμβίωση και την απόλυτη ταύτιση με το βρέφος και προσαρμογή στις ανάγκες του, να **εισάγει βαθμιαία την απουσία** και την έλλειψη στον βαθμό που μπορεί το βρέφος να τη διαχειριστεί χωρίς να καταστεί τραυματική. Αυτή η διαβαθμισμένη ταύτιση της μητέρας με το βρέφος θα εξαρτηθεί από το πόσο καλά έχουν πάει τα πράγματα για την ίδια τη μητέρα στη δική της ζωή και στην ιστορία της. Ο **ρόλος του πατέρα**, ένα σημείο κριτικής της θεωρίας του Winnicott, φαίνεται να αποκτά σημαίνοντα ρόλο στο Οιδιπόδειο και μέχρι τότε να εκτελεί χρέη μητρικού υποκαταστάτου ή μητρικής φροντίδας προς την ίδια τη μητέρα. (Χατζόπουλος, 2003).

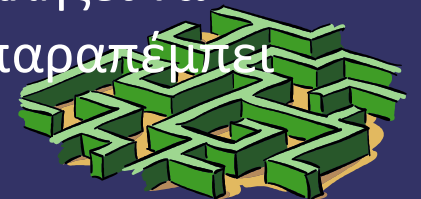

Μεταβατικά Φαινόμενα

Πρόκειται για μία έννοια που λαμβάνει υπόψη τις διαψυχικές και ενδοψυχικές δυναμικές του ταξιδιού του υποκειμένου προς την ικανότητα να διακρίνει το εγώ από το μη εγώ, δηλαδή την ικανότητα για **συμβολοποίηση**.

Η χρήση του “μεταβατικού αντικειμένου” από το βρέφος, λέει ο Winnicott είναι ο τρόπος με τον οποίο επεξεργάζεται τον αποχωρισμό και την ανάπτυξη μίας αυτόνομης αίσθησης εαυτού μολονότι αυτή εδράζεται στην εσωτερίκευση της μητρικής φροντίδας.

- ➔ Πρόκειται για τον **“ενδιάμεσο χώρο”** του παιχνιδιού και της κατασκευής, έναν χώρο ελεύθερης δημιουργικής ενασχόλησης που δεν είναι δομημένος ούτε και χαοτικός και μετεξελίσσεται στον ενήλικα σε χώρο της πολιτιστικής εμπειρίας.
- ➔ Το μεταβατικό αντικείμενο συμβολίζει το μητρικό και προϋποθέτει την **“ικανότητα να είσαι μόνος”**, την ικανότητα δηλαδή να μπορεί κανείς να είναι μόνος αρχικά, **παρουσία του αντικειμένου**, μία παρουσία που όμως είναι διακριτική, χωρίς να κατακλύζει τον χώρο, για να καταλήξει να συμβολιστεί από την παρουσία ενός αντικειμένου που θα παραπέμπει στο πραγματικό πρόσωπο.

Χρήση του αντικειμένου

Η ικανότητα να σκέφτεται κανείς με σύμβολα σημαίνει ότι το υποκείμενο μπορεί να χρησιμοποιήσει το αντικείμενο. Για τον Winnicott αυτό σημαίνει ότι το αντικείμενο έχει επιβιώσει από τις έντονες ενορμητικές απευθύνσεις του βρέφους. Θεωρείται ως η τελευταία **θεωρία του Winnicott για την επιθετικότητα** που παρέχει έναν εναλλακτικό τρόπο κατανόησης της πορείας της ανθρώπινης επιθετικότητας χωρίς να καταφεύγει στην ενόρμηση του θανάτου.

Ο Winnicott **αρνείται την ύπαρξη της ενόρμησης του θανάτου** γιατί, όπως λέει, αδυνατεί να αντιληφθεί τον θάνατο ως αντίθετο της ζωής. Εξηγεί την ψύχωση και άλλες μορφές ψυχικής διαταραχής, όπως ο “ψευδής εαυτός” (έννοια που εισάγει ο ίδιος και επεξεργάζεται συστηματικά) ως **ρήξεις στη συνέχεια του είναι** του βρέφους. Στον αντίποδα της “αρκετά καλής” μητρικής φροντίδας βρίσκουμε τον **“σφετερισμό”** του βρέφους από το περιβάλλον. Όταν οι σφετερισμοί αυτοί ξεπερνούν σε ένταση και συχνότητα την ικανότητα του βρέφους να τους επεξεργαστεί, προκαλείται μία πρώιμη και βαθύτατη αλλοτρίωση και ρήξεις στην συνέχεια του είναι, οι οποίες όχι απλώς εμποδίζουν τη δόμηση αλλά δημιουργούν μία παραμορφωμένη δομή.

Η μητέρα-περιβάλλον: *handling, holding*

Ο Winnicott ισχυρίστηκε ότι η συνάντηση μητέρας και βρέφους δημιουργεί αυτή την αδιαχώριστη ενότητα “του βρέφους που το κρατάει η μητέρα του” και επινόησε τον όρο “αρκετά καλή μητέρα” για να χαρακτηρίσει τις ελάχιστες περιβαλλοντικές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται για τη φυσιολογική ανάπτυξη του βρέφους. Η μητέρα συγχρονιζόμενη με τους ρυθμούς του βρέφους και περιοριζόμενη στο να είναι δίχως να διεισδύει, προσφέρει το συγκρατούν περιβάλλον (*holding environment*) μέσα στο οποίο το βρέφος θα αναπτύξει την αίσθηση του δικού του είναι. Η “αρκετά καλή μητέρα” προσαρμόζεται στον ρυθμό του νεογνού και ταυτόχρονα το ελκύει σταδιακά στον δικό της ρυθμό, επιδιώκοντας τη συνάντηση των ρυθμών των δυο τους.

Τρεις είναι οι λειτουργίες του περιβάλλοντος που παρεμβαίνουν ώστε να ολοκληρωθεί η ωρίμανση του Εγώ του παιδιού: α) το **holding**, το κράτημα – ο τρόπος που η μητέρα κρατάει το παιδί, β) το **handling**, ο χειρισμός – ο τρόπος που η μητέρα περιποιείται, φροντίζει και χειρίζεται το παιδί και γ) η **αναφορά-σχέση με το αντικείμενο**, ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζεται το αντικείμενο.

Η μητέρα-περιβάλλον: πρώιμη μητρική ενασχόληση

Στην αρχική περίοδο, ήδη από την εγκυμοσύνη, η μητέρα βρίσκεται σε μία συνθήκη **“ασθένειας”** που ονομάζει “πρώιμη μητρική ενασχόληση”, όπου αποσύρει το ενδιαφέρον της από τα αντικείμενα και στρέφεται προς το βρέφος της, σε απόλυτη ταύτιση με τις ανάγκες του και παρέχει στο παιδί ένα “συνεχές αίσθημα ικανοποιητικής ύπαρξης”. Με το **“καθρέπτισμα”** (mirroring), το βλέμμα της μητέρας αντικατοπτρίζει τις ανάγκες του βρέφους και τον αληθή εαυτό και αναπτύσσει έτσι, την αίσθηση εαυτού.

- ➔ Η συναισθηματική και ψυχική υγεία του βρέφους εξαρτάται από την ικανότητα της μητέρας να εισέρχεται και να εξέρχεται από αυτή την ειδική ψυχική κατάσταση, ανάλογα με τις ανάγκες του βρέφους.

Μεταβατικά Αντικείμενα και Μεταβατικά Φαινόμενα (1953)

Ο Winnicott εντοπίζει τη συνάφεια και τη διαδρομή μεταξύ του πιπιλίσματος των δακτύλων του βρέφους και της προσκόλλησης σε ένα αντικείμενο στο οποίο εθίζεται. Πρόκειται για το πρώτο “μη-εγώ” απόκτημα. Έχει εισάγει με τους όρους “μεταβατικό αντικείμενο” και “μεταβατικά φαινόμενα” για να ορίσει την ενδιάμεση περιοχή εμπειρίας ανάμεσα στον στοματικό ερωτισμό (ερεθισμό στοματικής ερωτογόνου ζώνης) και την πραγματική σχέση με το αντικείμενο, ανάμεσα στην πρωταρχική δημιουργική δραστηριότητα και την προβολή εκείνου που έχει ήδη ενδοβληθεί, ανάμεσα στην αρχική άγνοια του αισθήματος της υποχρέωσης και την παραδοχή της υποχρέωσης (π.χ., πες “ατα”).

Είναι αντικείμενα που δεν αποτελούν μέρος του σώματος του νηπίου αλλά ούτε έχουν εντελώς αναγνωριστεί ότι ανήκουν στην εξωτερική πραγματικότητα. Οι ασυνάρτητοι ήχοι ενός νηπίου ή τα τραγουδάκια μεγαλύτερων παιδιών την ώρα που πέφτουν για ύπνο, συμπεριλαμβάνονται σε αυτή την ενδιάμεση περιοχή.

Τα μεταβατικά αντικείμενα ανήκουν στο βασίλειο της ψευδαίσθησης που οικοδομείται από την ιδιαίτερη ικανότητα της μητέρας να προσαρμόζεται στις ανάγκες του βρέφους. Η βαθμιαία **απο-ψευδαισθητοποίηση**, με την εισαγωγή της ματαίωσης με τρόπο που να γίνεται ανεκτή από το βρέφος, είναι συνώνυμη της εισαγωγής της **αρχής της πραγματικότητας**. Η αποδοχή της πραγματικότητας δεν εκπληρώνεται ποτέ, καμία ανθρώπινη ύπαρξη δεν είναι ποτέ ελεύθερη από την επίπονη προσπάθεια να συσχετίσει την εσωτερική με την εξωτερική πραγματικότητα και η ανακούφιση από αυτή την καταπόνηση προσφέρεται από μία **ενδιάμεση περιοχή εμπειρίας** που βιώνουμε στις τέχνες, στη θρησκεία, κλπ.

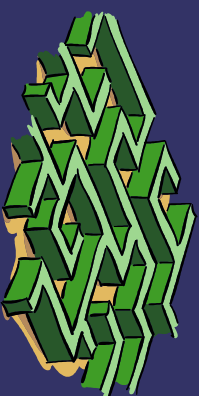
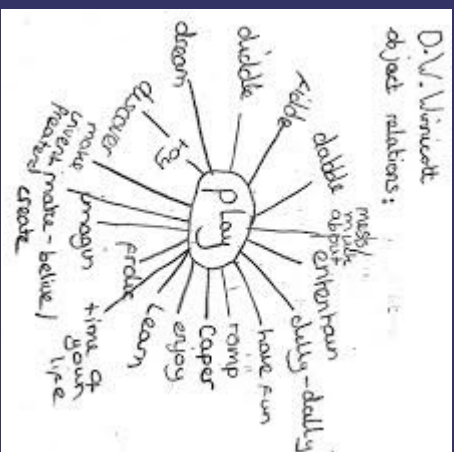
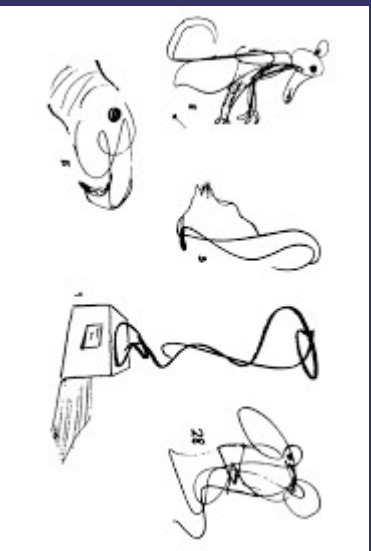
Το μεταβατικό αντικείμενο του νηπίου απο-επενδύεται βαθμιαία καθώς αναπτύσσονται τα πολιτιστικά ενδιαφέροντα. Δεν λησμονιέται, δεν θρηνείται αλλά χάνει τη σημασία του, πηγαίνει στην **αφάνεια**.

Ψυχοπαθολογία που εκδηλώνεται στην περιοχή των μεταβατικών φαινομένων:

- ➔ Όταν η απουσία της μητέρας ξεπερνά κάποιο **όριο**, το βρέφος δεν είναι σε θέση να συνεχίσει να διατηρεί την ανάμνηση ή κάποια νοητική εικόνα της μητέρας (εσωτερική αναπαράσταση). Το νήπιο είναι ανίκανο να βιώσει τα μεταβατικά φαινόμενα γιατί χάνουν την αξία τους, το μεταβατικό αντικείμενο απο-επενδύεται.
- ➔ Στην αντίθετη περίπτωση, μία **υπερβολικά παρούσα** μητέρα δεν επιτρέπει την ανάπτυξη της ψευδαίσθησης και των αυτο-ερωτικών διαδικασιών και την υποκατάστασή-συμβολισμό της από ένα μεταβατικό αντικείμενο.
- ➔ Όταν παραμονεύει το καταθλιπτικό άγχος και η απειλή συναισθηματικής αποστέρησης, βλέπουμε ότι η χρήση του μεταβατικού αντικειμένου επανεμφανίζεται σε μεγαλύτερη ηλικία. Ο **τρόπος χρήσης** ή η **υφή** του αντικειμένου μπορεί να ποικίλει, π.χ., υπάρχει το **φетиχιστικό** αντικείμενο (Wulff, 1946) που είναι σκληρό και ανθεκτικό και δεν εγκαταλείπεται ποτέ, το φυλαχτό (A. Freud, 1965) που έχει **μαγικές ιδιότητες**, ή και μία αυστηρή **εμμονική τελετουργική διαδικασία** πριν τον ύπνο, φαινόμενα που υποδηλώνουν αυξημένο άγχος και μπορεί να αποτελούν ενδείξεις ψυχοπαθολογίας.

Παίζουν – παίξιμο - παιχνίδι

- ✓ Η ικανότητα του παίξουν αποτελεί αναπτυξιακό επίτευγμα και ένδειξη ωρίμανσης. Ο εαυτός ανακαλύπτεται επ' αόριστον και το άτομο ζει δημιουργικά, γεφυρώνοντας τον εσωτερικό και τον εξωτερικό κόσμο. Το παίξιμο έχει τόπο και χρόνο και αποτελεί έναν δυνητικό χώρο ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί.
- ✓ Η αναλυτική κατάσταση ή η ψυχοθεραπεία αποτελεί τη συνάντηση δύο περιοχών παιχνιδιού, του ασθενή και του θεραπευτή. Η αποκατάσταση της ικανότητας του παίξουν είναι ο απώτατος στόχος, καθώς με αυτό τον τρόπο ο εαυτός ανακαλύπτεται εκ νέου και ενδυναμώνεται. Μπορεί να παραλληλιστεί με την τεχνική των ελεύθερων συνειρμών του Freud και την ανακάλυψη του ασυνειδήτου. Αντιστοιχεί στη λειτουργία του προσυνειδητού.

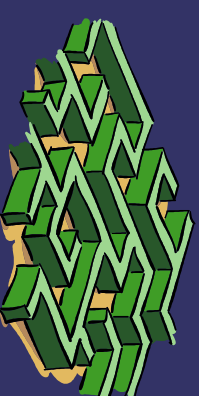
Η Ικανότητα να είσαι μόνος (1958)

Αποτελεί ένα από τα σημαντικά σημάδια ωριμότητας στη συναισθηματική ανάπτυξη. Θεμελιώδης εμπειρία στην εγκατάσταση αυτής της ικανότητας είναι αυτή του να είσαι **μόνος παρουσία του αντικειμένου**. Ένα βρέφος με αδύναμη οργάνωση του εγώ μπορεί να μείνει μόνο λόγω αξιόπιστης υποστήριξης-του-εγώ.

Ο τύπος της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα σε ένα βρέφος και στην υποστηρικτική-του-εγώ μητέρα αξίζει ιδιαίτερης μελέτης. Παρόλο που έχουν χρησιμοποιηθεί πολλοί όροι, ο Winnicott προκρίνει τον όρο **συγγενικότητα -του-εγώ**.

Στο πλαίσιο της συγγενικότητας-του-εγώ οι **σχέσεις-του-αυτό** λαμβάνουν χώρα και μάλλον ενισχύουν παρά αποδιοργανώνουν το ανώριμο εγώ. Το βρέφος μπορεί να ανακαλύψει τη δική του προσωπική ζωή και να βιώνει τις εμπειρίες και τις παρορμήσεις του ως πραγματικές. Η **παθολογική** εναλλακτική λύση είναι μία ψευδής ζωή οικοδομημένη σε αντιδράσεις απέναντι σε εξωτερικά ερεθίσματα.

Βαθμιαία το **υποστηρικτικό-του-εγώ περιβάλλον** ενδοβάλλεται και αφομοιώνεται στην προσωπικότητα του ατόμου, διαμορφώνοντας έτσι την ικανότητα να είναι πραγματικά μόνος. Υπάρχει πάντα δηλαδή, θεωρητικά, κάποιος παρών, κάποιος που αυνειδίχτα εξομοιώνεται με τη μητέρα που, τις πρώτες μέρες και εβδομάδες, είναι απόλυτα ταυτισμένη με το βρέφος και για το χρονικό διάστημα αυτό δεν ενδιαφέρεται για τίποτα άλλο εκτός από τη φροντίδα του. Αυτή η συνθήκη ορίζεται ως **“πρώιμη μητρική ενασχόληση”**.

Θεωρητικές επιδράσεις

- **Πρωταρχική σκηνή – από την εργασία του Freud**

Η ικανότητα ενός ατόμου να είναι μόνο εξαρτάται από την ικανότητα να αντιμετωπίζει τα συναισθήματα που ανακινούνται από την πρωταρχική σκηνή, να κυριαρχήσει στο μίσος που προκαλείται από την αντιληπτή ή φανταστική συνένωση μεταξύ των γονέων. Στον αυνανισμό, το παιδί ως τρίτο πρόσωπο σε μία **τριγωνική ή τριαδική σχέση**, αναλαμβάνει τη συνοδική ευθύνη για τη συνειδητή και ασυνείδητη φαντασίωση, που οδηγεί στην γεννητική ικανότητα και τη θηλυκή αποδοχή και στα δύο φύλα. Συνεπάζεται **συγχώνευση των ερωτικών και επιθετικών ορμών** και ιδεωδών και την **ανοχή στην αμφιθυμία** και συνοδεύεται από την ικανότητα ταύτισης με καθέναν από τους γονείς.

- **Καλό εσωτερικό αντικείμενο – από την εργασία της Klein**

Το καλό **εσωτερικό στήθος ή πέος** ή οι καλές εσωτερικές σχέσεις είναι καλά τοποθετημένες και προστατευμένες από το άτομο ώστε να νιώθει εμπιστοσύνη για το παρόν και το μέλλον. Εμπιστοσύνη που οικοδομείται από την επανάληψη ικανοποιητικών ευχαριστήσεων από το αντικείμενο.

Παραμόρφωση του εγώ

από την άποψη του αληθούς και ψευδούς εαυτού (1960)

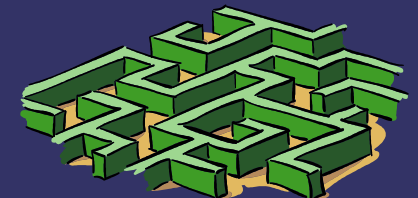
Ανιχνεύει στο έργο του Freud κάποιες διατυπώσεις που θα μπορούσαν να παραπέμπουν σε αυτή την έννοια:

- ➔ τη διάκριση του εαυτού σε ένα τμήμα κεντρικό και ενισχυμένο από τα **ένστικτα** και
- ➔ σε ένα τμήμα στραμμένο προς τα έξω, που έρχεται σε επαφή με τον **εξωτερικό κόσμο**.

Ανάγκες-του-εγώ και ανάγκες-του-αυτό

Όταν ο Winnicott αναφέρεται στην ανταπόκριση των αναγκών του βρέφους, δεν αναφέρεται στην ικανοποίηση των ενστίκτων. Τα ένστικτα μπορεί να είναι τόσο εξωτερικά όσο ένα χτύπημα ή μία βροντή, να είναι τραυματικά. Το εγώ του βρέφους ενισχύεται και προχωρά σε μία ανάπτυξη όπου η ικανοποίηση-του-αυτό γίνεται ένας πολύ σημαντικός **ενισχυτής του εγώ** ή του **αληθούς εαυτού**.

- Ο ψευδής εαυτός αναπτύσσεται στην αρχή μέσα στη **σχέση μητέρας-βρέφους** και γίνεται ουσιώδες χαρακτηριστικό στη φυσιολογική ανάπτυξη. Αναζητώντας την αιτιολογία του εξετάζουμε το στάδιο των **πρώτων σχέσεων αντικειμένου**.
- Η **αρκετά καλή μητέρα** ανταποκρίνεται στην παντοδυναμία του βρέφους και σε κάποιο βαθμό της δίνει νόημα. Η κατ' επανάληψη εκπλήρωση από τη μητέρα των παντοδύναμων εκφράσεων του βρέφους, ενισχύει το αδύναμο εγώ και αρχίζει να παίρνει ζωή ένας αληθής εαυτός. Το βρέφος μπορεί να αρχίσει να χαίρεται την **ψευδαίσθηση της παντοδύναμης δημιουργίας και του ελέγχου** και βαθμιαία μπορεί να αρχίζει να αντιλαμβάνεται το ψευδαισθητικό στοιχείο, το γεγονός του παιχνιδιού και της φαντασίας. Έτσι, θεμελιώνεται το **σύμβολο** που είναι αρχικά και ο **αυθορητισμός ή η ψευδαίσθηση του βρέφους** αλλά και το εξωτερικό αντικείμενο που δημιουργείται και τελικά επενδύεται. Στο πιο πρώιμο στάδιο, ο αληθής εαυτός είναι η θέση από την οποία προέρχεται η αυθόρμητη χειρονομία και η προσωπική ιδέα. Μόνο ο αληθής εαυτός αισθάνεται πραγματικός.

Μία μητέρα που δεν είναι ικανή να νιώσει τις ανάγκες του βρέφους της και δεν εκπληρώνει την παντοδυναμία του αλλά υποκαθιστά την αυθόρμητη χειρονομία του βρέφους από μία δική της χειρονομία, το καλεί σε συμμόρφωση. **Αυτή η συμμόρφωση του βρέφους αποτελεί το πιο πρώιμο στάδιο του ψευδούς εαυτού.**

Τα αντικείμενα δεν επενδύονται και το βρέφος παραμένει απομονωμένο. Στην πράξη ζει αλλά ζει πλαστά, έχει το αίσθημα του μη πραγματικού και την αίσθηση της ματαιότητας.

Η διαμαρτυρία ενάντια στον εξαναγκασμό μπορεί να ανιχνευτεί από πολύ νωρίς: διατροφικές ή άλλες λειτουργικές διαταραχές. Οικοδομεί ένα ψευδές σύνολο σχέσεων και μέσω ενδοβολών καταφέρνει να δείχνει πραγματικό, μιμούμενο συνήθως τη μητέρα, τη θειά, τον αδελφό, κοκ. Ο ψευδής εαυτός έχει μία θετική και πολύ σημαντική λειτουργία: να κρύβει τον αληθή εαυτό συμμορφούμενος στα περιβαλλοντικά ερεθίσματα. Μπορεί να γίνει δηλαδή, αντιληπτός ως άμυνα στην εκμετάλλευση του αληθούς εαυτού, η οποία θα κατέληγε στον αφανισμό του.

Η χρήση ενός Αντικειμένου και η Σχέση διαμέσου ταυτίσεων (1969)

Διακρίνει τη διαφορά ανάμεσα στη σχέση με το αντικείμενο και τη χρήση του αντικειμένου.

- ➔ Η **σχέση με το αντικείμενο** είναι μία εμπειρία του υποκειμένου και μπορεί να περιγραφεί με βάση το υποκείμενο σαν μεμονωμένη οντότητα. Έχουν λειτουργήσει μηχανισμοί προβολής και ταύτισης και έχουν συμβεί τροποποιήσεις στον εαυτό από το αντικείμενο.
- ➔ Η **χρήση του αντικειμένου** προϋποθέτει τη σχέση με το αντικείμενο. Χρειάζεται ένα πραγματικό αντικείμενο και όχι μία δέσμη από προβολές. Για να κάνει χρήση του αντικειμένου, το υποκείμενο πρέπει να αναπτύξει την ικανότητα να χρησιμοποιεί αντικείμενα. Αυτή είναι μία αλλαγή προς τη λειτουργία της αρχής της πραγματικότητας.

Η ανάπτυξη της ικανότητας για χρήση του αντικειμένου αποτελεί **παράδειγμα της διεργασίας ωρίμανσης**, καθώς ανακαλύπτεται η εξωτερικότητα του αντικειμένου, ενισχύεται δηλαδή η **αρχή της πραγματικότητας**. Το αντικείμενο τοποθετείται σε έναν κόσμο εκτός των προβλητικών μηχανισμών όπου δημιουργείται μία από κοινού πραγματικότητα την οποία μπορεί το υποκείμενο να χρησιμοποιήσει και να ανατροφοδοτήσει.

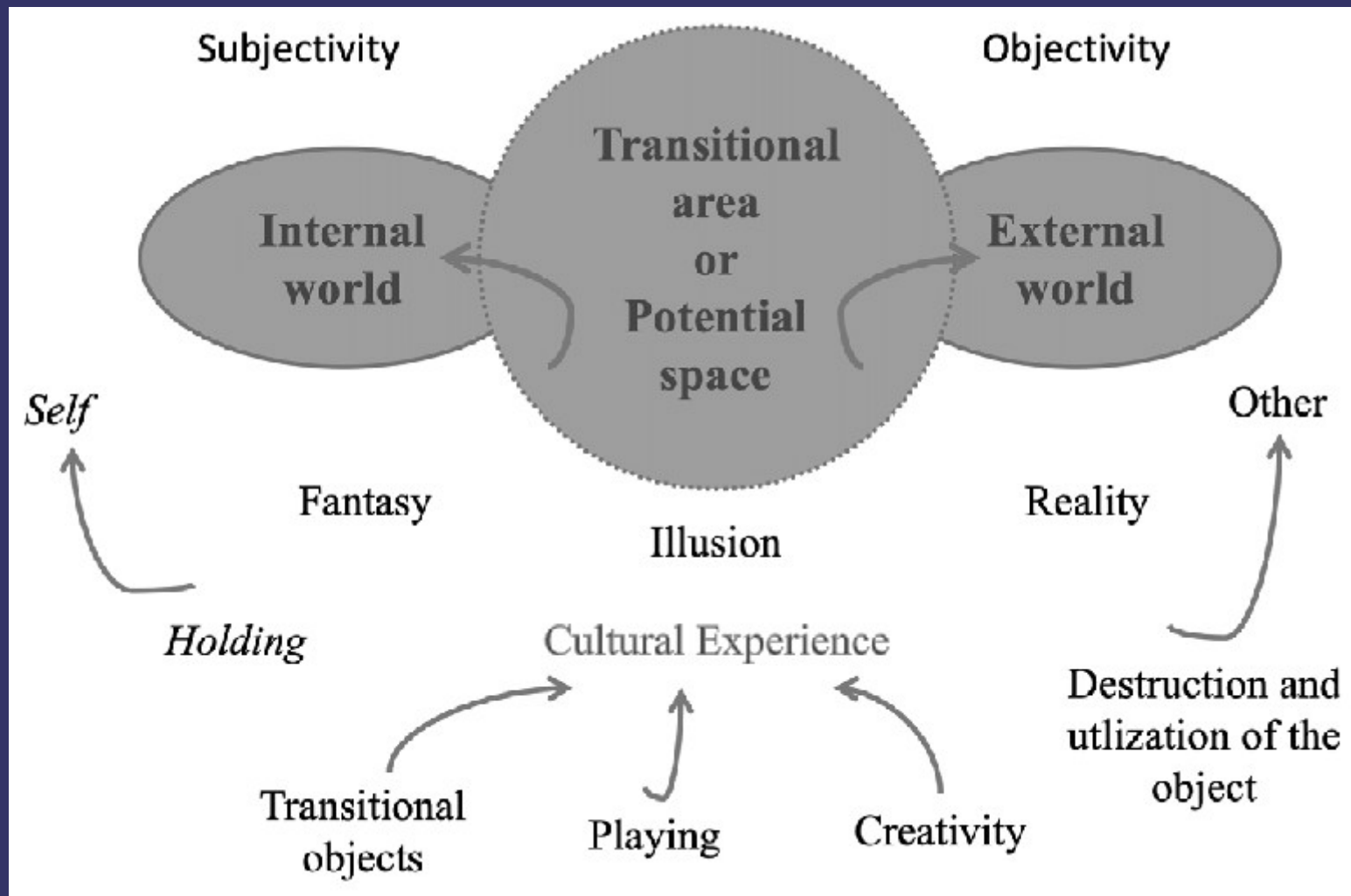

Αυτή η αλλαγή σημαίνει ότι **το υποκείμενο καταστρέφει φαντασιακά το αντικείμενο** αφού αυτό γίνεται εξωτερικό. Αν το αντικείμενο **επιζήσει** της καταστροφικότητας του υποκειμένου και **δεν αντεκδικηθεί**, τότε μπορεί να περάσει από τη «σχέση» στην «χρήση» του αντικειμένου που έχει επιζήσει. Το αντικείμενο βγαίνει εκτός της περιοχής του παντοδύναμου ελέγχου του υποκειμένου, έχει τη δική του ζωή και αυτονομία και τις δικές του ιδιότητες. **Η πραγματική καταστροφή βρίσκεται στην αδυναμία του αντικειμένου να επιζήσει.** Το να είναι μία μητέρα το πρόσωπο που θα δεχτεί τη πρώτη εκδήλωση επίθεσης από την οποία ωστόσο θα επιζήσει, είναι σημαντικό μέρος του ρόλου της.

Αυτή η τοποθέτηση του Winnicott δίνει στην επιθετικότητα μία άλλη διάσταση, της δίνει **θετική αξία**. Δέχεται την έμφυτη επιθετικότητα, η οποία όμως θα δρομολογηθεί ανάλογα με τους χειρισμούς του περιβάλλοντος. Αντίθετα με την ορθόδοξη θεωρία, όπου η επιθετικότητα είναι αντίδραση στην εισαγωγή της αρχής της πραγματικότητας (ματαίωση), εδώ **η καταστροφική ορμή είναι αυτή που δημιουργεί την έννοια της εξωτερικότητας**. Η επίθεση λόγω θυμού απέναντι στην αρχή της πραγματικότητας έπεται της καταστροφής στην οποία αναφέρεται ο Winnicott. Η ιδιότητα του αντικειμένου να καταστρέφεται **πάντοτε φαντασιωσικά**, κάνει την πραγματικότητα της επιβίωσής του αισθητή σαν τέτοια, ενισχύει τον τόνο του αισθήματος και συμβάλλει στη σταθερότητά του.

Βιβλιογραφία

Abram, J. (2008). D.W. Winnicott: a brief introduction. *Int. J. of Psychoan.* (2008) 989:1189-1217.

Bonaminio, V. (2017) Clinical Winnicott: Traveling a Revolutionary Road. *Psychoanalytic Quarterly* 86:609-626

Ogden, T. H. (2017) Η καταστροφικότητα αναθεωρημένη: Επί του δοκιμίου του Winnicott: «Η χρήση του αντικειμένου και το σχετίζεσθαι μέσω ταυτίσεων». *Ετήσια ελληνική έκδοση* 5:126-152

Χατζόπουλος, Θ. (2003). Ανάμεσα στις διαδικασίες ωρίμανσης και στην ποιότητα του περιβάλλοντος. Εισαγωγή στην ελληνική έκδοση στο D.W.Winnicott: Διαδικασίες Ωρίμανσης και Διευκολυντικό Περιβάλλον. *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα, 2003.

Winnicott, D.W. (1965). Διαδικασίες Ωρίμανσης και Διευκολυντικό Περιβάλλον. *Ελληνικά Γράμματα*, Αθήνα, 2003.

Η ικανότητα να είσαι μόνος (1958)

Η θεωρία της σχέσης γονέα-βρέφους (1960)

Winnicott, D.W. (1971). Το παιδί, το παιχνίδι και η πραγματικότητα. Αθήνα, Κατσανιώτης, 1979

Μεταβατικά Αντικείμενα και Μεταβατικά Φαινόμενα (1953)

Η χρήση ενός Αντικειμένου και η σχέση διαμέσου ταυτίσεων (1969)

